D·N
30/8 1955

Kreditmarknadens "anpassning"

Att svårigheterna för bostadsbyggandet under sommaren visade bristande anpassning hos kreditmarknaden och att denna brist sammanhängde med en sedan något årtionde pågående eftersläpning i kreditmarknadens struktur i förhållande till den ekonomiska utvecklingen i övrigt var den tanke som statssekreteraren i finansdepartementet för ett par veckor sedan framförde. Det var en smula oklart vad han egentligen ville ha sagt — en oklarhet som kunde bero antingen på att hr Westerlind inte tänkt så noga eller på att han, såsom opolitisk expert, inte vågade öppenhjärtigt säga vad han tänkt.

I en intervju i Svenska Dagbladet har hr Westerlind nu sökt förtydliga. Det vore överdrift att kalla denna förklaring klargörande. Endast på ett par punkter skingras dunklet. Hr Westerlind meddelar att hans uttalande inte innebar kritik mot någondera av kreditmarknadens parter, att det gällde "en analys" där både riksbanken och affärsbankerna går fria, att avsikten endast varit att påpeka det olämpliga i att kreditströmmen inte snabbt nog rinner till de områden som statsmakterna anser bör främjas och för vilka reala resurser står till buds.

Denna tankegång synes, vilket led i resonemanget man än tar fasta på, egendomlig och till sina konsekvenser betänklig. Alldeles klart är att kreditmarknaden, och särskilt kapitalmarknaden, haft mycket stora svårigheter att hävda med, ja, delvis förlorat sin funktionsduglighet, just på grund av den politik som statsmakterna och riksbanken har fört. Vad denna politik inneburit är i korthet att man först bedrivit en försiktig kreditexpansion, därefter tryckvis genomfört åtstramningar, för att sedan i höstas först släppa ut ett lån till den gamla räntan, sedan omedelbart därefter ett till en högre ränta, för att därefter återgå till de lägre räntesatserna, för att slutligen i våras i ett slag med en hel procent höja räntenivået och samtidigt under hot om lagstiftningsåtgärder driva bankerna till en kraftig likviditetsindragning. Att säga att de som bär ansvaret för denna politik är utan skuld är bra starkt.

Lika egendomligt som att kräva att kreditmarknaden skulle kunna anpassa sig till denna exercis av skutt och lappkast är det att kräva ständiga omläggningar av kreditgivningen i takt med de "reala resurserna" utveckling. Redan svårigheterna att mer exakt mäta dessa resurser i ett samhälle ständigt på marginalen till ekonomisk överansträngning är en tillräcklig invändning. Uträkningen att här har vi arbetskraft, material och maskiner, det gäller bara att leverera en viss mängd pengar, är verkligen för det invecklade maskineri det gäller alltför enkel. "De reala resurserna" skiftar stundom med sådan snabbhet att ingen bankkamrer i världen har möjlighet att hinna placera om krediter i samma takt. Det behövs bara några veckors vackert sommarväder för att arbetskraftsöverskott skall förvandlas till arbetskraftsbrist på byggnadsområdet, och en sådan förskjutning kan medföra förseningar i månader, stora fördyringar och kraftiga förskjutningar i materialtillgången genom att den skapar besvärande dalar och toppar i efterfrågan.

Situationen har inte blivit mindre besvärlig genom att regeringen med användning av byggnadskontrollen låtit bostadsbyggandet undergå våldsamma kastningar. Först dirigerar man — så långt man över huvud har möjlighet att dirigera — resurserna över från bostadsbyggandet till andra näringsgrenar, i första hand till de militära investeringarna. Sedan — så sent som i våras — nyttjar man sin makt över räntan till att suga upp de pengar som finns på marknaden för statliga ändamål och sätter kommunerna och Stadshypotekskassan, dvs. bostadsbyggandet, i efterhand. Därefter klagar man över att kreditvärdet inte på ett par veckor — mitt under behovet av en våldsam likviditetsindragning till följd av riksbankens beslutar — kan anpassa sig efter den byggnadsvolym experterna i finans- och socialdepartementet beträktar som den för tillfället med hänsyn till de "reala resurserna" riktiga.

Hela resonemanget om omedelbar anpassning till "reala resurser" och till den av statsmakterna önskade omfattningen av den ena eller andra verksamheten avslöjar en bristande förståelse för de affärsmässiga kraven som är skrämmande. Inte så att banker och försäkringsföretag skulle låta sig 1 varje ögonblick ledas av lönsamheten eller att vi inte skulle ha rätt att kräva hänsyn från kreditinstitutens sida till också andra saker än säkerheter och räntetänkomster. Tvärtom, även om de av statsmakterna önskade expansionsområdena skulle vara synnerligen fördelaktiga från bankernas synpunkt och därmed på längre sikt lockande, kan affärsmässig hänsyn i vidare mening — fullföljandet av tidigare åtaganden, vägran att lämna gamla kunder i sticket, värdet av viss fasthet i lånestrukturen — göra att kreditinstituten drojjer, och har behov av att dröja, med sina engagemang. Denna form av "bristande anpassning" bör vi, även om den i vissa lägen kan skapa tillfälliga svårigheter för nya eller expanderande verksamhetsgrenar, vara tacksamma för. Den visar att kreditväsendet äger stadga, inte låter sig lockas av kortsiktiga fördelar, kräver erfarenheter och insyn innan det engagerar sig.

En sådan stadga hos kreditväsendet har i åtminstone 50 år statsmakterna arbetat på att lagstiftningsvägen uppmuntra och säkerställa. Att kasta detta över bord, att söka tvinga fram en kreditmarknad som hela vägen från riksbanken över affärsbanker, sparbanker och försäkringsföretag ner till de enskilda spararna — vi var ju nära att få ett tvångssparande — är ett lydigt redskap för regeringen, som på kommando skall svänga om då en omsvängning kan anses nödvändig, inte för den ekonomiska utvecklingen på längre sikt, men för dödjandet av tidigare misstag i politiken, vore rent vanvett.

Politiska hjärtan

Flertalet svenskar är i största allmänhet, i princip, förtrogna över förfölielse och förtryck av människor, av olikfärkande eller av socialgrupper, nationaliteter och raser. Men många, även utanför ytterlighetskretsningarna, har politiskt sett även sina hjärtan. Folk som blir ursinniga inför ett djurplågeri hörde med jämnmod berättelserna om hur nazisterna pinade judar och radikaler. Om rapporterna var alltför obehagliga, flydde man gärna till illusionen att de var överdrivna, att man i själva verket inte visste något bestämt; man kröp in i ovissheten eller okunnigheten för att få lugn. Sar'na människor talar med ursinne om de kommunistiska alldåden och tror utan hämningar på alla skildringar av dem. Andra har anpassat sig i den motsatta riktningen; de berör inte, de litar inte på, de undviker att besvära av uppgifter från länderna bakom järnridån.

Nu, tio år efter kriget, är det andra bevis på hjärtanas politisering som faller i ögonen. De svenskar som följer med händelser ute i världen är nästan genomgående mot imperialism och kolonialpolitik, anhängare av de förtryckta folkens kamp för frigörelse i Afrika och Asien. De är kändomässigt starkt engagerade på arabernas sida mot fransmännen, på negrernas sida mot boerna i Sydafrika; de är glada över att Indien och Indonesien blivit självständiga och att de avartas läge i de amerikanska sydstaterna förbättras. Men ofta står de samtidigt — utan att vara kommunister eller kommunistsympatisörer — likgiltiga eller avvisande till ovetande inför den permanenta terrorn gentemot erövrade och undertryckta folk i öster. Och dock tycks reaktionen vara åkta — det varma deltagandet i det ena fallet likaväl som hjärtlösheten i det andra.

Det är inte svårt att hitta på förklaringsgrunder, även om de är osäkra. Den kommunistiska terrorn är gammal och van och uppfattas därför som självfallen; följden är att likvideringen av några hundra tusen i Baltikum knappast känns mera upprörande än en avrättning i London. Denna terror är i det stora hela så effektiv att vi inte hör offrens klagan; även negrerna i Sydafrika är vida friare än trälarna i Sovjet, och därför kan deras olycka- och deras förhoppningar nå fram till världen; eraberna i Marocko kan göra uppror därför att de är mindre totalt undertryckta, mindre fullständigt bevakade än östsyssar, tjecker och polacker. Det kommunistiska våldet betrakt- som stabilt, och det som inte kan ändras finner åtminstone de utomstående uthärdligt. Tanken på en frigörelse av folken i öster förbinds med risk för ett storkrig och alltså med risk för oss själva; revolter och strider i Afrika kan man ta ställning till utan sådana farhågor; och hur kan man alltså låta hjärtat tala.

EN UNDERSÖKNING gjord av amerikanska Röda korset visar att allt som allt 35.001 familjer i de omkring den som hänjdes av de fruktansvärda översvämningarna i norddöra USA nyligen har lidit materiella förluster.

PRESSGRANNAR

Per Edvin Skölds avgång ur regeringen är en allvarlig förlust både för denna och det parti han så framgångsrikt representerat i denna fögs svandsvärda funktion samt för landet i dess helhet, framhåller Arbetet (s). Liknande synpunkter återkommer i flertalet av de tidningar som hunnit kommentera händelsen:

Aftontidningen (s):

Det är givet att hr Skölds avgång betyder en försvagning av regeringen. Ingen benämner kombination av kunnande i finansfrågor och den politiska klokhet som karaktäriserat hans förhandlingar. Oppositionspressen är välvetlig att inte låta på partipolitiska stigar, när den konstaterar samma sak. Det får betraktas som en seriös komplimang, något menad uppskattning av hr Sköld.

Svenska Dagbladet (h):

Mer än något statsråd före honom i senare tid har hr Sköld förmått koncentrera regeringens arbete i sitt eget rum i kanslihuset, ett arbete inte blott av hans personliga kraft, hans kunnande och hans kamrater utom också av några hans kollegers tydliga avsaknad av likartade personliga tillgångar. Främst kommer han som finansminister att bestämmas som den stått ansvarige för den envist fasthållne, men somliga högskattepolitiken och för den beryktade englandsinflationen. I den förra delen bär socialisten Sköld nog gärna sitt ansvar. Han har alltid varit, är och förblir socialist av gammal Lundamodell; den som tvivlar härpå rekommenderas att studera hans politiska anföranden från i somras. I avvaktan på lämplig tidpunkt — vilkarna ha ju dessvärre icke önskat vara med! — för mer genomgripande åtgärder i socialiseringsriktning har han säkerligen ansett skattevapnet tjänligt, mycket tjänligt. I motsats till hr Wigforss har dock hr Sköld, realpolitiker som han är, velat hålra och ta skäl.

För engelsmanninflationen vore det ovedersägligt orättvist att förmål lasta hr Sköld. Den var en frukt av Ernst Wigforss' ekonomiska politik: länge vägrade också hr Sköld, enligt hr Wigforss' egna uppgifter, att förbrända denne. Först sedan David Hall försvunnit på posten stod han att övertala. Det var ett tungt av han av loyalitetskäl mot partiet då tvangs att medge, liksom det av kollegen vid senaste årsskifte kände det hårt för honom att finansdepartementets försök att sänga den inflationsdrivande penningtrycken av undfallenheten hos paret Erlander —Strand.

Östergötlands Dagblad (h):

Sin största och mest positiva insats i regeringen gjorde hr Sköld som försvarsminister. Hela landet är honom tack skyldigt för den fasta försvarsvilja han visade och för hans förmåga att ena stridiga viljor och skriva fram positiva beslut när det gällde försvarets snabba utbyggnad till fredens värn. Hans var då utan all tvekan den starke mannen. Man trodde att han som finansminister skulle göra samma kraftiga insatser för att återställa en sund ekonomi och bevara krónans värde. På denna departementschefspost låg emellertid hr Skölds även om man har alla svårigheterna med i beräkningen och trots sitt obestridliga personliga kurage, gjort sitt svagare intryck, fått uppleva bakslag och tvingats till omsvängningar, som kontrasterat mot hans tidigare framgångar på andra områden. Ehuru han varit känd för att hålla en hård hand över de andra departementens krav, kvarstår ingen bild av hr Sköld som en framgångsrik riksbushållare. Som flera av hans kolleger har han varit allt för mycket fångad av socialistiska teorier för att lyckas, vartill kommer att utgångsläget var ogynnsamt när den Wigforssska epoken slutade och hr Sköld började sin bana som finansminister. Handlingskraftig, beredd att ta ansvar för både ja och nej, det är egenskaper som ingen vill förkleinnämnen. De kom också väl till sin rätt under försvarsministertiden. Det går nog att leta fram ett och annat i varje fall ett, anföranden från krigsåren, som helst inte bör letas fram. Men dessa tidningen var likväl hr Sköld bra att ha. Den parlamentariska demokratien kunde skaffa en karl, som även militärerna respekterade. Ja, de tyckte t. o. m. om honom.

Morgon-Tidningen (s) har icke funnit händelsen värd en egen kommentar, men nöjer sig med att på ledarplats återge vad hr Erlander har sagt: "regeringsorganet", förklarar man förmunstigt, bör följa statsministern.

Vem kommer nu att ha makten i regeringen? frågar Expressen (fp). som misstänker flera, dock inte hr Erlander:

Närmast till hands skulle givetvis statsministern ligga, ändligen skulle han komma att framstå som regeringens inte bara till namnet utan även till gagnet bestande man. Efter sin åre erfarenheter är det emellertid inte lätt att tro på den uppenbarelsen. Hr Erlander har i hela sin statsministergärning framträtt som sina regeringskollegers biträde, inskränkta som deras ledare och chef. Inte minsta som partiets ledfyrare och väpvisare. Någon förmåga av personlig aktivitet på ett bredare fält har han (med undantag möjligen för det starka penningmanget på sin tid för ett hordiskt försvarsförbund) icke lämnat prov på.

Har det förhållit sig så i nio år, är det inte lätt att förutse en plötslig metamorfos. Så länge hr Erlander får sitta som statsministerstol — och han vill "utan tvivel" verket gärna sitta så länge som han får — kommer han att efter sin läggning med den stödets samvetsgrannhet fylla sina uppgifter. Men någon dirigerande och beslutsamande centralfigur på statsministerposten blir han aldrig.

Någon lösning av den låsvis ställda frågan hur den fulla nyvalsstämningen skall kunna förlikas med ett bestämt negativt fann hr Sköld icke, skriver Handelstidningen (fp):

Andå betyder hans avgång att den minister han lämnar därmed förlorar sin bästa tillgång. Huru mycket folkmeningen än knarrat över hans åtgäranden har det-varit en utbredd mening att han alltjämt representerade offerbukade resurser. Hans erfarenhet, kunnighet och svensk för det billigt prutsamma har förskaffat honom en respekt, som väl hållits tillbaka av de många kantigheterna i hans personliga framträdande men som likväl gått som en underton genom all den hårdaste kritiken. Samtidigt som han inom partiet förstärkte den fasta traditionen och den obrutna förbindelsen med kretsen kring P. Alb. Hansson var han den ende av regeringens medlemmar, som utåt framträdde med något av personlig myndighet.

Hr Skölds plats blir icke fylld enbart genom att man utnämner en ny finansminister, Alldeles bortsett från att efterträdaren blir hänvisad att nå egen hand intjäna det förtroende han vilvet åtnjutet icke med framgång kan förvaltas kvarstår det faktum att statsrådet Sköld förlorat en av sina förgrundsfigurer:

Gustav Möller är borta. Tage Wigforss är borta och Per Edvin Sköld allr följe. Även en starkare regering än den Erlanderska skulle förs illa av en så snabbt forsvirrande utturning av de personliga tillgångarna. Genom något minister-skifte och vi ha en regering av lörd förnedringen.

SJÖVÄGEN ÄR HUVUDVÄGEN TILL VÄNNERNA I ENGLAND

Svenska Lloyd
för kontakt med England

NU 4 seglingar, i veckan fr. Göteborg o. London

Affärskuv. 1000 st. 8:50
Album lästschare, blad .. 3:50
Dupl.-p. 24 gr., A 4 1.000 10:—
Kuffertpress, A 4-kv. 10 st. 8:50
Kuffertmed.-post A 4 pr. 1.000 6:25
Kuffertmed.-post A 4 pr. 500 st. 3:75
Tillverkning levereras 27. 29 61 70
Kontorslagret
Gamla Brogatan 38, Stockholm.

Compactus SYSTEM INGOLD krympte Krigsarkivet

-11 våningar blev 4

ARKIVTORNET SOM INTE BYGGDES

I början av 50-talet låg ritningarna klara till Kungl. Krigsarkivets nya arkivbyggnad — ett 11 våningar högt torn. Innan byggnadsarbetet kommit i gång lanserade emellertid Elektrolux ett nytt hyllsystem — Compactus — som erbjöd så genomgripande fördelar, att hela projektet togs under omprövning.

Resultatet blev att Krigsarkivet på obetydligt större grundyta uppförde en 4-våningsbyggnad, som helt utrustats med automatiska och halvautomatiska Compactus-anläggningar i kombination med konventionella Elektrolux-stålhyllor.

ELEKTROLUX COMPACTUS MER ÄN FÖRDUBBLAR UTRYMMET

I Elektrolux Compactus har den konventionella hyllinredningens gångar utfyllts med hyllor. Hyllorna löper på hjul och förflyttas i sidled antingen med hjälp av en elektrisk motor eller manuellt. En betjäningsgång vid önskad hylla erhålles genom att den kompakta hyllgruppen klyvs på i princip samma enkla sätt, som man slår upp en sida i en bok.

Tack vare Compactus-systemets utsparande egenskaper rymmer Krigsarkivets 4-våningsbyggnad lika många hyllmeter som den planerade 11-våningstornet den 9.000 meter Compactus-hyllor och 2.000 meter konventionella Elektrolux-stålhyllor.

Se här Compactus-idén i princip

1. Konventionell disposition av logerlokal = begränsade hyllor (1 m bred) med betjäningsgångar (1 m bred) mellan hyllorna.

2. Compactus ökar här utrymmet 100 %. Om de utrizmuliga gångarna vore bredare hade vinsten blivit ännu större.

3. Compactus-systemet är här öppnat för betjäning vid önskad hylla.

Andra exempel på utrymmesvinst tack vare Compactus

Svenska Metallverkens automatiska Compactus-anläggning på 85 kvm golvyta rymmer 21.168 pärmar i stället för 8.736 vid en konventionell hyllinstallation. Utrymmesvinst ca 140 %.

Universitetsbiblioteket i Lund har installerat 4 automatiska Compactus-anläggningar om 5.600 hyllmeter. Med konventionella hyllor hade endast 2.600 hyllmeter fått rum. Utrymmesvinsten är 116 %.

Fructus Fabriker har installerat en halvautomatisk Compactus-anläggning i etikettlager och får plats med 178 miljoner etiketter i stället för 98 miljoner. I detta fall har lagervolymen ökats med ca 80 %.

Byggnadsrådet Hans Brunnberg, chef för Kungl. Byggnadsstyrelsens utredningsbyrå, konstaterar:

"En rationell lösning av arkivens och bibliotekens magasinsfrågor innebär givetvis bl.a. en strävan att utan åtdosättande av åtkomligheten förvara samlingarna så tätt som möjligt för att därigenom minska utrymmebehov och transportvägar.

Compactus-systemet innebär en väsentlig hjälp vid lösandet av detta problem."

"Compactus-systemet har betydande fördelar" säger Fil.Dr. Birger Steckzén, Krigsarkivets chef

"Compactus spar mer än hälften av golvytan och systemet har samtidigt de fördelar som öppna hyllor av konventionell typ erbjuder. Arkivhandlingarna är fått och snabbt åtkomliga, god överblick vinnes och man behöver ej arbeta med omständliga uppställnings- och registreringsmetoder. Compactus-systemets slutna enheter ger ökad trygghet ur brandsynpunkt och minskar väsentligt dammavlagringen. När systemet är last är det också omöjligt för obehöriga att uppsöka arkiverade handlingar.

Vid sidan av förbilligandet av Krigsarkivets byggkostnader medför Compactus även besparingar på annat sätt — bl.a. blir städning och underhåll billigare än i en mindre byggnad."

ELEKTROLUX
AB ELEKTROLUX, STÅLINREDNINGAR, SÄFFLE. TEL. 218, 858, 1058

Elektrolux Försäljningsavdelning Tel. 54 00 40 STOCKHOLM 12 | Representant för västra Sverige Ingenjörsfirmorna Sandwall & Co Tel. 11 58 59 GÖTEBORG | Tel. 333 61 MALMÖ | Representant för Norrland AB N. O. Ribbing Tel. 558 50 SUNDSVALL | Elektrolux Försäljningsavdelning Tel. Vreten-Norrby MOTALA

DAGENS NYHETER
TEGELBACKEN, STOCKHOLM 1
Telefon 22 40 00
för riksamtal: 22 40 20
Tidningsnummer: Dagens Nyheter Postförs. 1 1818 (för annonser) nummer 1 1817 (för prenumeration)
Chefredaktör: Herbert Tingsten (Tryckfrihetsansvarig enl. 13.30—14.30)
Politisk huvudredaktör: Olof Rydberg
Redaktionschef och ansvarig utgivare: Sten Hedenius
Dagens Nyheters Aktiebolag: Verkst. direktör: Helge Hedberg
PRENUMERATIONSPRISEN
A — Stockholmsupplagan
Månad ..... kr. 6:75 Övriga tidningsområden landet 6:25
Kvartal ..... kr. 20:25 19:25
Halvår ..... kr. 39:— 36:—
ANNONSPRISLISTA
daterad 1/1 1955 tillhandahålles på begäran
Från sistnämnde 345.45
Dagens Nyheters tryckeri, Stockholm 1955

© Tingstensamlingen Publicerad med tillåtelse av Dagens Nyheter AB.